

[demichna%20dobrochesnist_2021.pdf](#)

4. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text>

5. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

УДК 378

ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Вербицька В.І., к.е.н., доцент

Сангаре Кадер, Ахмедов М., здобувачі вищої освіти

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Останнім часом у зв'язку з поширенням ідей навчання помітно посилюється інтерес педагогів до того боку самостійної роботи, яка представлена самостійною діяльністю. З'явилася нова класифікація робіт, що відбиває сучасні підходи до процесу навчання, в основу яких покладено способи виконання дій, рівень самостійності, відтворювальні роботи, що вимагають від студентів головним чином репродуктивних дій, пов'язаних із відтворенням знань.

Форма організації праці впливає на його результат. Педагогічна цінність самостійної роботи залежить також і від того, яким чином організована діяльність студентів. Форми організації самостійної діяльності мають важливе виховне значення. Але досягаються позитивні результати, якщо педагог знає можливості кожної форми та педагогічні умови використання.

На сьогоднішній день немає необхідності переконувати викладачів у важливості розробки та впровадження у педагогічну практику досконаліших методик навчання, що забезпечують підвищення якості навчального процесу, сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів, розвиток їх розумових здібностей. У вирішенні цієї проблеми значна роль відводиться формуванню у них умінь та навичок самостійного мислення та практичного застосування знань.

Важливим є також формування навичок самостійної розумової праці. Це тим паче важливо, що, які знання й у якому обсязі не отримували б студенти, ці знання мають незворотну тенденцію старіти, відставати від потреб життя. Вихід можливий у розв'язанні задачі - навчити студентів навчатися самостійно, набувати знання з

різних джерел інформації самостійним шляхом, оволодіти якомога більшою різноманітністю видів та прийомів самостійної роботи.

Для педагогіки це становище не є новим. Найбільш проникливі педагоги минулого неодноразово зазначали, що, незважаючи на величезну роль викладача, основні цілі освіти досягаються, насамперед, як результат власних зусиль учнів. Так, Я.А. Коменський у книзі “Велика дидактика” закликав педагогів до пошуку та відкриття такого способу, при якому педагоги менше б навчали, а учні більше б навчалися.

Одна з головних цілей виховання полягає у переході людини з об'єкта в суб'єкт діяльності та управління. Це означає, що в результаті виховання людина повинна стати здатною керувати собою і робити будь-яку справу особисто, сама, самостійно.

Самостійність є найбільш суттєвою ознакою людини і як особистості, і як суб'єкта діяльності. Бути самостійним – це, отже, “стояти самому”, робити щось – без сторонньої допомоги, без зовнішнього спонукання, за своїм наміром. У цьому сенсі самостійність може бути зрозуміла і як властивість особистості, і як критерій його зрілості у тій чи іншій галузі соціальної практики. У сфері пізнавальної діяльності можна говорити про наукову самостійність. Одна з ознак навчання полягає в тому, що пізнавальна діяльність студентів здійснюється під керівництвом викладача.

У міру інтелектуального розвитку ступінь втручання та зовнішньої допомоги з боку педагога має скорочуватися, а рівень самостійності учнів зростати. Однак поки що в реальній практиці навчання не спостерігається бажаного ступеня самостійності школярів і студентів.

Труднощі в діяльності викладачів з організації самостійної роботи в навчальному процесі полягають у тому, що багато навчальних посібників не повною мірою сприяють успішному розвитку пізнавальної активності учнів та їх самостійності. Вони переважно дають зміст навчального матеріалу, надаючи недостатню кількість завдань, що вимагають від кожного учня самостійного спостереження прикладів; знаходження подібності та різниці між зіставляваними явищами; розкриття суттєвих ознак, що характеризують сутність понять, правил, законів; формулювання нових висновків. Правила, закони, висновки часто даються у готовому вигляді і вимагають лише механічного заучування.

Як і будь-яка форма навчально-виховного процесу, самостійна

робота покликана виконувати кілька функцій:

- освітню (систематизація та закріплення знань учнів), що розвиває (розвиток пізнавальних сил учнів – їхньої уваги, пам'яті, мислення, мови),

- виховну (виховання стійких мотивів навчальної діяльності, навичок культури розумової праці, самоорганізації та самоконтролю, цілого ряду провідних якостей особистості – чесності, працелюбності, вимогливості до себе, самостійності та ін.).

Дослідження педагогів та психологів дозволяють умовно виділити чотири рівні самостійної продуктивної діяльності учнів, що відповідають їх навчальним можливостям:

1. Копіюючі дії учнів за заданим зразком.

2. Репродуктивна діяльність з відтворення інформації про різні властивості об'єкта, що вивчається, в основному не виходить за межі пам'яті.

3. Продуктивна діяльність самостійного застосування набутих знань для вирішення завдань, що виходять за межі відомого зразка, що потребує здатності до індуктивних та дедуктивних методів.

4. Самостійна діяльність із перенесення знань під час вирішення завдань у абсолютно нових ситуаціях, умовах зі складання нових програм прийняття рішень, вироблення гіпотетичного аналогового мислення.

У процесі навчання, як відомо, функція безпосередньої передачі вчителем знаннями учням повинна послідовно зменшуватися, а частка самостійності учнів у оволодінні знаннями – відповідно зростати. Співвідношення часу, що відводиться на аудиторну і самостійну роботу, у всьому світі становить 1: 3,5. Таке співвідношення ґрунтується на величезному потенціалі цього виду навчальної діяльності. Проте реальний стан речей далекий від ідеалу.

За даними А.К.Буряк, самостійна робота учнів під час уроків у загальноосвітній школі займає лише 10% загального навчального часу, інші 90% часу йдуть на опитування і пояснення нового матеріалу, отже, домінуючу активність виявляє вчитель, а не учень, хоча насправді все має бути навпаки. При цьому вчитель виступає головним чином у ролі інформатора та контролера, а не керівника та організатора самостійної роботи школяра.

Понад 86% вчителів, за даними іншої дослідниці, Р.П.Безделіної, вважають своєю основною функцією лише передачу знань. Аналогічна ситуація склалася у вищій школі, де активність студентів

також підмінюється активністю викладача. Як свідчить Г.В.Скок, майже у 80% занять переважає монолог викладача. На лабораторних заняттях домінує контроль теоретичної частини курсу, в організації виконання студентами експериментальних завдань самостійній роботі приділяють вкрай недостатньо уваги.

Таким чином, викладач вищої школи за ступенем активності в навчальному процесі займає провідну позицію, виступаючи в основному в ролі ретранслятора і контролера знань. У результаті наявний той факт, що більше 75% студентів, також як і їх педагоги, віддають перевагу репродуктивним методам роботи, пов'язаним з передачею, відтворенням наукової або навчальної інформації. Найповніше розумова самостійність студентів проявляється у різних формах самостійної роботи, частка якої у навчальних планах у всіх типах навчальних закладів у перспективі має збільшуватись.

Ідеальним результатом навчання вважається досягнення такого рівня розвитку пізнавальної діяльності, коли вони можуть самостійно ставити завдання, знаходити способи її вирішення, контролювати та оцінювати результати своєї пізнавальної діяльності, а потім формулювати наступні завдання, тобто. коли учні опановують всі компоненти раціонально організованої структури пізнавальної діяльності, характерної для самоосвіти.

На заключення слід лише додати, що викладач лише організовує пізнавальну діяльність студентів. Студент сам здійснює пізнання. Самостійна робота завершує завдання всіх видів навчальної роботи. Ніякі знання, які не підкріплені самостійною діяльністю, не можуть стати справжнім надбанням людини. З іншого боку, самостійна робота має і виховне значення: вона формує самостійність як як сукупність умінь і навичок, а й як рису характеру, що грає істотну роль структурі особистості сучасного фахівця вищої кваліфікації [1].

Ефект від самостійної роботи студента можна отримати лише тоді, коли вона організується та реалізується у навчально-виховному процесі як цілісна система, що пронизує всі етапи навчання студентів у вузі.

Література:

1. Міхно С.В. Компетенція у сфері самостійної, творчої, дослідницької діяльності студентів. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства: матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів факультету іноземної філології та соціальних комунікацій*, м. Суми, 19-20 квітня 2013 р. Суми : СумДУ, 2013. Ч.2. С. 116-118.